

۱۴۲۵ مجتمع آموزش عالی فقه

سرشناسه:	موسوی، سیدابراهیم، ۱۳۳۸ -
عنوان و نام پدیدآور:	مناصب و شئون فقهای امامیه در عصر غیبت/سید ابراهیم موسوی.
مشخصات نشر:	قم؛ مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ، ۱۴۴۰ ق. = ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری:	۲۳۲ ص.؛ ۵/۵×۲۱/۵؛ ۱۴/۵ س.م.
مرجع تولید:	مجتمع آموزش عالی فقه.
شابک:	۹۷۸-۶۰۰-۴۲۹-۴۱۸-۸
وضعیت فهرست نویسی:	فیبا
یادداشت:	کتابنامه: ص. ۲۲۶ - ۲۲۹؛ همچنین به صورت زیرنویس.
یادداشت:	چاپ دوم: ۱۳۹۸ (فیبا).
موضوع:	فقیهان شیعه؛ *Faqih, Shiite
موضوع:	فقه جعفری؛ *Islamic law, Ja'fari
موضوع:	اجتهاد و تقلید؛ *Ijtihad and taqlid
موضوع:	ولایت فقیه؛ *Wilayat al-faqih
موضوع:	قضاوت (فقه)؛ *Judgment (Islamic law)
شناسه افزوده:	جامعه المصطفی ﷺ العالمية. مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ
شناسه افزوده:	Almustafa International UniversityAlmustafa International Translation and Publication center
رده بندی کنگره:	BP۱۵۳/۱/م۸م۸ ۱۳۹۷
رده بندی دیویی:	۲۹۷/۳۹۲
شماره کتابشناسی ملی:	۵۳۱۲۸۸۱

حق چاپ برای ناشر محفوظ است

مناصب و شئون فقهای امامیه در عصر غیبت
مؤلف: سید ابراهیم موسوی
چاپ دوم: ۱۳۹۸ ش / ۱۴۴۰ ق
ناشر: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ
● چاپ: نازجستان ● قیمت: ۳۴۰۰۰۰ ریال ● شمارگان: ۵۰۰ نسخه

مراکز پخش

● ایران، قم، خیابان معلم غربی (حجتیه)، نیش کوچه ۱۸
تلفن: ۰۹۸ ۲۵ ۳۷۸۳۶۱۳۴ + دورنگان: داخلی ۰۱۰۵-۳۷۸۳۹۳۰۹۰۱
● ایران، قم، بلوار محمدامین، سه‌راه سالاریه. تلفن: ۰۹۸ ۲۵ ۳۲۱۳۳۱۰۶ +

 <http://buy-pub.miu.ac.ir>

 @pub_almostafa

باسپاس از دست اندرکارانی که ما را در تولید این اثریاری رساندند.

- مدیر انتشارات: سید اباذر هاشمی هریکنندی
- مدیر تولید: جعفر قاسمی ابهری
- ناظر فنی: علی عبادی فرد
- ناظر گرافیک: مسعود مهدوی
- ناظر چاپ: نعمت‌الله یزدانی
- مصحح‌آرا: علی عبادی فرد

مناصب و شئون فقهای امامیه در عصر غیبت

سید ابراهیم موسوی

مجمع آموزش عالی
فقه

سخن ناشر

با پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی و در عصر جهانی شدن ارتباطات، پرسش‌ها و چالش‌های نوینی در حوزه علوم انسانی فرا روی اندیشمندان مسلمان قرار گرفت که همه به نوعی برخاسته از مسئولیت دشوار حکومت در این عصر است؛ دورانی که پای بندی به دین و سنت در مدیریت همه جانبه کشورها بسیار چالش برانگیز می نماید. از این رو مطالعات و پژوهش‌های به روز، جامع، منسجم و کاربردی در حوزه دین، بر اساس معیارهای معتبر جهانی و عمق و اصالت اندیشه‌های ناب، بایسته و ضروری است و جلوگیری از انحرافات فکری و تربیتی پژوهندگان حوزه دین، مهم و مورد عنایت تمامی بنیان گذاران این شجره طیّبه، به ویژه معمار بزرگ انقلاب اسلامی، امام خمینی علیه السلام و مقام معظم رهبری (دام ظلّه العالی) می باشد. «جامعة المصطفی علیه السلام العالمية» برای تحقق این رسالت خطیر و در مسیر نشر معارف ناب محمدی علیه السلام «مرکز بین المللی ترجمه و نشر المصطفی علیه السلام» را تأسیس کرده است.

در پایان لازم می دانیم تلاش همه عزیزانی را که در نشر این کتاب سهمی داشته اند، سپاس گزارده، ارباب فضل و معرفت را به یاری بخوانیم تا ما را از دیدگاه‌های سازنده خویش بهره مند سازند.

مرکز بین المللی

ترجمه و نشر المصطفی علیه السلام

فهرست

مقدمه	۱۳
مطلب اول: ویژگی های فقه اسلامی	۱۳
ویژگی اول: پاسخ گوی تمام نیازها در تمام اعصار	۱۳
ویژگی دوم: شمول فقه نسبت به حوزه فردی و اجتماعی	۱۵
ویژگی سوم: حاکمیت و سیادت	۱۶
ویژگی چهارم: مسئولیت آور	۱۷
ویژگی پنجم: آمیختگی فقه و اخلاق	۱۸
ویژگی ششم: هماهنگی فقه اسلامی با فطرت	۲۰
ویژگی هفتم: بازدارندگی احکام فقهی	۲۰
ویژگی هشتم: توجه به کرامت و حفظ آبروی اشخاص	۲۱
مطلب دوم: جایگاه رفیع فقها از نگاه روایات	۲۲
اثبات اجمالی منصب مرجعیت در فتوی	۲۶
الف) آیات	۲۶
ب) روایات	۲۷
منصب قضاوت	۳۰
۱. آیه قرآن کریم	۳۰
۲. روایات	۳۰
۳. عقل	۳۲
منصب ولایت و زعامت (ولایت فقیه)	۳۳
اثبات اجمالی منصب ولایت فقها	۳۳
۱. مرجعیت در فتوا	۳۷
گفتار اول: مفهوم شناسی اجتهاد و تقلید	۳۷
اجتهاد در لغت	۳۷

۳۷	اجتهاد در اصطلاح
۳۹	تعریف برگزیده
۴۲	مفهوم تقلید
۴۲	معنای لغوی
۴۳	معنای اصطلاحی
۴۴	تعریف برگزیده
۴۶	گفتار دوم: جواز اجتهاد
۵۱	گفتار سوم: دلیل جواز تقلید و موارد آن
۵۱	مقام اول: جواز تقلید نسبت به عامی
۵۳	مقام دوم: دلیل جواز تقلید عامی از مجتهد
۵۳	۱. آیات
۵۶	۲. روایات
۵۹	۳. اجماع
۵۹	۴. عقل
۶۰	ادله قائلان به عدم جواز تقلید
۶۱	۱. قرآن
۶۱	۲. روایات
۶۴	۳. عقل
۶۵	جمع‌بندی
۶۶	مقام سوم: موارد جواز و عدم جواز تقلید
۷۰	اشکال عمومی بر دلالت روایات
۷۰	دلیل قائلان به جواز تقلید در اصول دین
۷۲	مقتضای تحقیق در مسئله
۷۳	گفتار چهارم: شرایط مرجع تقلید
۷۴	شرط اول: بلوغ
۷۶	شرط دوم: عقل سالم
۷۷	شرط سوم: ایمان
۷۷	شرط چهارم: عدالت
۸۰	شرط پنجم: رجولیت
۸۳	شرط ششم: طهارت مولد (حلال‌زاده بودن)
۸۵	۲. منصب مرجعیت در قضاوت
۸۵	مقدمه

مطلب اول: معنا و مفهوم قضاوت	۸۵
فرق بین فتوا و قضا	۸۷
مطلب دوم: جایگاه رفیع قضاوت	۸۷
مطلب سوم: حوزه کار قاضی	۹۱
مطلب چهارم: لزوم اذن در امر قضاوت	۹۲
لزوم نصب و اذن خاص یا عام در زمان حضور ائمه <small>علیهم السلام</small>	۹۲
۱. عقل	۹۲
۲. روایات	۹۳
گفتار اول: حکم تصدی قضاوت	۹۶
الف) دلیل وجوب عینی	۹۸
۱. قوله تعالی	۹۸
۲. دلیل عقلی	۹۸
۳. قضاوت مقدمه امر به معروف و نهی از منکر	۹۹
۴. حق در مسئله	۹۹
ب) دلیل وجوب کفایی	۱۰۰
ج) دلیل استحباب	۱۰۱
۱. نظریه شیخ انصاری (منکر استحباب)	۱۰۲
۲. مقتضای تحقیق	۱۰۴
۳. حرمت تصدی قضاوت برای ناهلان	۱۰۵
گفتار دوم: شرط اجتهاد در قضاوت	۱۰۷
۱. دلایل قائلان لزوم اجتهاد مطلق	۱۰۸
۲. دلایل قائل به عدم شرط اجتهاد	۱۱۱
۳. دلایل قائلان به کفایت اجتهاد متجزی	۱۱۴
دیدگاه فقها در باب نفوذ قضاوت غیرمجتهد در صورت فقدان مجتهد ...	۱۱۵
گفتار سوم: ارتزاق قاضی و اخذ اجرت و جعل و رشوه	۱۱۹
۱. حکم ارتزاق قاضی	۱۲۰
۲. دلیل جواز ارتزاق	۱۲۲
۳. قول برگزیده	۱۲۵
۴. گرفتن اجرت و جعل بر قضاوت	۱۲۵
۵. نظر شیخ انصاری <small>رحمته الله</small>	۱۲۶
۶. مقتضای تحقیق در مسئله	۱۲۷

۱۲۸.....	۷. بحث رشوه در قضاوت.....
۱۲۸.....	۸. تحقیق در مسئله.....
۱۲۹.....	مقام اول: حکم تکلیفی رشوه.....
۱۲۹.....	صورت اول.....
۱۲۹.....	دلایل حرمت رشوه.....
۱۳۰.....	صورت دوم.....
۱۳۱.....	صورت سوم.....
۱۳۲.....	مقام دوم: حکم وضعی رشوه.....
۱۳۲.....	هدیه به قاضی.....
۱۳۳.....	گفتار چهارم: عدم جواز نقض حکم حاکم و موارد استثنا.....
۱۳۴.....	دلایل عدم جواز.....
۱۳۴.....	۱. آیات.....
۱۳۴.....	۲. روایات.....
۱۳۶.....	۳. عقل.....
۱۳۸.....	مقتضای قاعده.....
۱۳۹.....	گفتار پنجم: آداب قضاوت.....
۱۳۹.....	۱. تساوی میان متخاصمان:.....
۱۴۱.....	۲. آموزش روش پیروزی بر طرف مقابل.....
۱۴۲.....	۳. ترغیب به صلح.....
۱۴۲.....	۴. نشستن قاضی در محل قابل دسترسی.....
۱۴۳.....	۵. نشستن رو به قبله.....
۱۴۳.....	۶. حضور اهل خبره در کنار قاضی.....
۱۴۳.....	۷. کراهت قضاوت در حال غضب.....
۱۴۴.....	۸. کراهت قضاوت در حال حواس پرتی.....
۱۴۴.....	۹. کراهت خرید و فروش برای خودش.....
۱۴۴.....	۱۰. کراهت قراردادن مسجد به عنوان محل قضاوت.....
۱۴۷.....	۳. منصب ولایت.....
۱۴۷.....	مفهوم شناسی ولایت.....
۱۴۷.....	مفهوم شناسی لغوی و اصطلاحی.....
۱۴۹.....	ولایت در قرآن و سنت.....
۱۵۱.....	مفهوم شناسی ولایت در اصطلاح فقیهان.....

ماهیت ولایت	۱۵۱
جایگاه بحث و بیان محل بحث	۱۵۲
گفتار اول: سابقه تاریخی نظریه ولایت فقیه در کلمات فقهای امامیه	۱۵۵
۱. کلام شیخ مفید <small>رحمته الله</small>	۱۵۵
۲. کلام شیخ طوسی <small>رحمته الله</small>	۱۵۶
۳. کلام محقق اصفهانی	۱۶۰
۴. کلام محقق بروجردی <small>رحمته الله</small>	۱۶۱
گفتار دوم: دیدگاه‌های مختلف در باب ولایت فقیه	۱۶۲
قول اول: نظریه حکومت وکالتی	۱۶۲
الف) نقد نظریه حکومت وکالتی	۱۶۴
ب) نظریه صاحب الدراسات راجع به انتخابی بودن ولایت فقیه و نقد آن	۱۶۶
قول دوم: نظریه قائلان به ولایت غیرمطلقه	۱۷۰
نظریه شیخ انصاری <small>رحمته الله</small>	۱۷۰
قول سوم: ولایت مطلقه فقیه	۱۷۶
مقام اول: معنا و مفهوم ولایت مطلقه فقیه	۱۷۶
فرق اساسی ولایت و حاکمیت مطلقه فقیه با حکومت مطلقه استبدادی	۱۷۹
مقام دوم: ادله ولایت مطلقه فقیه	۱۸۰
۱. تقریر دلیل عقلی بر اساس «اصل تنزیل تدریجی»	۱۸۰
۲. دلیل اثبات ولایت مطلقه مرکب از عقل و نقل	۱۸۲
۳. دلیل نقلی محض بر اثبات ولایت مطلقه فقیه	۱۸۶
نتیجه‌گیری	۱۹۸
گفتار سوم: شرایط مختص ولی فقیه	۱۹۹
۱. حسن تدبیر	۲۰۰
الف) سیره عقلا	۲۰۰
ب) آیات قرآنی	۲۰۰
ج) روایات	۲۰۱
۲. شجاعت و قوت و صلابت	۲۰۳
۳. سلامت جسمی و روانی	۲۰۴
۴. بینش سیاسی قوی	۲۰۵
گفتار چهارم: لزوم یا عدم لزوم تشکیل دولت اسلامی در دوران غیبت	۲۰۶
مقام اول: ادله لزوم تشکیل حکومت اسلامی	۲۰۶

۱. دلیل عقلی مستقل ۲۰۶
۲. دلیل عقلی از راه غیر مستقلات عقلیه ۲۰۷
۳. دلیل نقلی ۲۰۸
- مقام دوم: دلیل قائلان به عدم جواز تشکیل حکومت اسلامی ۲۱۳
- نتیجه‌گیری ۲۲۰
- کتابنامه ۲۲۷

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين و الصلوة والسلام على سيدنا و نبينا محمد و آله الطاهرين سيما بقیة الله فی الارضین و اللعن الدائم على اعدائهم اجمعین .

بعد از حمد و ستایش حق تعالی و درود و سلام و تحیت بر ارواح پاک و مطهر تمام انبیا و اوصیا به ویژه ختم رسل، هادی خلق، گل سرسبد آفرینش محمد مصطفی ﷺ و اهل بیت عصمت و طهارت خصوصاً پرده نشین غیبت و منجی عالم بشریت، عصاره خلقت، خاتم اوصیا، ولی عصر ﷺ که با آمدنش تشنگان عدل و عدالت را سیراب و حکومت عدل الهی را به تمام معنا که هدف تمام فرستادگان الهی بوده و هست، در سراسر جهان حاکم خواهد نمود. همچنین سلام و درود و تحیت به ارواح پاک و مطهر تمامی علما و فقها از کلینی تا خمینی کبیر و تمام شهدای و الامقامی که در راه حفظ مکتب اسلام راستین از تحریف و انحراف زحمات طاقت فرسایی را متحمل شده اند.

خداوند را شاکرم که توفیق عنایت کرد تا رساله ای تحت عنوان «مناصب و شئون فقهای امامیه در عصر غیبت» که مشتمل بر یک مقدمه و سه فصل است، با رعایت جوانب تحقیق تنظیم نموده ام. بدین معنا که در مباحث اصلی از شیوه استدلال همراه با قول مختار استفاده شده است. نکته شایان توجه این که در این رساله، بررسی سندی در

مواردی مورد اهتمام قرار دارد که با استفاده از روایات در صدد اثبات حکم الزامی باشیم، اما در مورد غیر احکام الزامی، از باب تسامح در ادله سنن، بررسی سندی روایات مورد اهتمام قرار نگرفته است. امیدوارم مورد استفاده خوانندگان محترم قرار گیرد. ان شاء الله تعالی.

«اللهم وفقنا لما تحب وترضی».